

Ruiken aan keutels, schrikken van venijn

Een reis naar Zuid-Afrika zonder bezoek aan een natuurreservaat vol olifanten en girafes lijkt onmogelijk. Bestaat er iets spannenders dan wildspotten vanuit een jeep? Een rangercursus, die de geheimen van de bush ontrafelt. En op legio onverwachte gevaren wijst, want die spugende gifslang stond absoluut niet op het lesrooster...

Willem H. Smith

Net voor vijven klinkt een schril fluitsignaal. Gespitste oren in de tent. Van een Kaapse baviaan of bruine hyena hoef je niet wakker te liggen, maar wie sloeg alarm? „Een rietbok”, antwoordt Richard Oosthuizen een halfuur later bij een knetterend houtvuur. De Zuid-Afrikaan is hoofdtrainer van Kololo Game Reserve. Op hem rust de zware taak een groep groentjes dit landschap te leren lezen. Een echte rangeropleiding neemt jaren in beslag; deze stoomcursus twaalf dagen.

Van Johannesburg is het drie uur rijden naar het wildpark bij Vaalwater. Het reservaat –zonder gevaarlijke dieren én malariavrij– is eigendom van Ton en Yvonne Jansen. Sinds het Nederlandse echtpaar dit ecovriendelijke pareltje in de provincie Limpopo onder zijn hoede heeft, kunnen gasten in een “loungechair” vanaf de veranda wildebeesten en zebra’s observeren of een duik in het zwembad nemen. Leuk en aardig, maar Ton wilde meer bieden. „Meer diepgang, want iedereen weet wel dat Afrika olifanten heeft.”

Hij kwam in contact met Clive Walker, een icoon in de strijd om het behoud van de Waterberg, een savannelandschap waar Gelderland met gemak drie keer in past en dat Unesco in 2001 tot biosfeerreservaat uitriep. „Hij ontwikkelde een rangercursus, zodat onze gasten kunnen kennismaken met alles wat er komt kijken bij het runnen van een wildpark.”

Een strak programma houdt de cursist bij de les: 6.00 uur bushwalk, 8.30 uur douchen en ontbijten, tot 12.00 uur colleges over zoogdieren, vogels, reptielen, bomen, grassen, sterren en gesteenten. EHBO- en schietlessen zijn eveneens verplichte kost, want in de rimboe moet je in noodgevalen bloedingen kunnen stelpen of

een dolle buffel een kogel door de kop kunnen jagen. ’s Middags zijn er uitstapjes, zoals een gamedrive in het aanpalende park Welgevonden, waar de Big Five –buffel, leeuw, neushoorn, luipaard en olifant– vrij spel hebben.

Apotheek

De nevel zweeft nog laag over het veld als de groep de ranger volgt. Richard, een man van weinig woorden, kauwt op iets groens wat diarree tegen schijnt te gaan. Zijn voordracht over de rijke vegetatie (20.000 soorten!) was gisteren slaapverwekkend, maar wel is blijven hangen dat bij hoge nood niemand in paniek hoeft te raken. De blaadjes van de huilboom doen qua zachtheid namelijk niet onder voor die rollen van Page. Ook de apotheek is telkens binnen handbereik. Zo hebben mensen met hartkloppingen baat bij de bast van de drolpeer.

Kololo’s beheerder ontdekt pootafdrukken. Voor hem is het niet de vraag waarvan die zijn, maar op welk tijdstip het dier hier liep. Harige nagels: bruine hyena, lang

■ Ranger Richard blaast een mierenleeuw bloot.

■ Neels Bothma: „Verroer je niet. Knipper zelfs niet met je ogen, want slangen slaan vaak toe als ze iets zien bewegen.”

niet zo gevaarlijk als zijn gevlekte neef, komt er in het notitieboekje te staan. Richard zijgt opnieuw neer, blaast een trechtervormig kuiltje wagenwijd open en legt een mierenleeuw bloot. Bij een ander kratertje demonstreert de mierenleeuw zelf hoe hij een prooi pakt. Het insect behoort tot de Little Five, waar het gros van de safarigangers achteloos aan voorbijgaat. Voor rangers in opleiding zijn de “elephant shrew” (slurfmuis), “rhino beetle” (neushoornkever), “leopard tortoise” (luipaardschildpad) en “buffalo weaver” (buffelwevervogel) net zo interessant.

En wat te denken van uitwerpselen! Kleine keutels, grote hopen; de behoefte om daar het fijne van te weten groeit, terwijl de gene om een verse drol te besnuffelen verdwijnt naarmate de week vordert. Je weet dan inmiddels dat al die zwoevende mestkevers bergen nuttig werk verzetten.

Dodelijk gif

Moet je in Nederland oppassen voor een teek, hier liggen schorpioenen en slangen op de loer. „Onzin”, zegt Neels Bothma, die kratten met reptielen in het rietgedekte klaslokaal uitstalt. „Deze dieren gaan een confrontatie juist uit de weg. Ze bijten alleen wanneer ze zich bedreigd voelen.” Slangen zijn volgens hem de meest fascinerende wezens op deze aardbol en tegelijk de minst begrepen. „Sinds de zondeval heeft dit schepsel een kwade reputatie, maar Mozes zag hem ook als symbool van het leven.”

Door in de huid van de koudbloedige vrienden te kruipen, begrijp je meer van hun gedrag, is Bothma’s boodschap. Ze vangen met hun tong geuren op en zijn stokdoof. „Via de grond nemen ze elke trilling waar. Net als schorpioenen voelen ze of er regen op komt is. Het zijn kruipende barometers.”

Terwijl de cursisten huiverig de geschubde huid aanraken, vertelt Bothma tussen neus en lippen door dat hij de beet van een pofadder heeft overleefd. De zwarte mamba, die hij om zijn nek drapeert, heeft hem ook eens te pakken gehad. Voor hem had de beet fataal kunnen zijn, maar het dier blijft zijn lizing. „Mocht hij weer bijten, dood hem dan alsjeblieft niet.”

Niemand, ook Neels niet, is er op bedacht dat een van zijn sissende schoonheden plotseling venijn spuugt. Spetters vallen op het notitieblok. Het geleerde kan direct worden getoetst: „Verroer je niet. Knipper zelfs niet met je ogen, want slangen slaan vaak toe als ze iets zien bewegen.”

Schietschijf

De honingdas hoeft zich van een spugende cobra niets aan te trekken; hij is immuun voor slangengif. Zulke weetjes vertelt een goede ranger. Hij is spoorzoeker, jachtopziener, natuurbeheerder, geoloog, psycholoog, gids en wandelende encyclopedie tegelijk en heeft er lol in bushervaringen te delen. Zo verjaagt de rooibek-kakelaar, die geregeld over je heen

■ Geleerd tijdens de rangercursus: de streepjescodevacht van de zebra zorgt voor een betere circulatie van het bloed. Daardoor verdraagt het savannedier de hitte beter.

Foto’s RD

■ Gevaarlijke jongen.

scheert, met de poetswas van zijn stuitklier eieretende hagedissen.

De cursist vangt veel natuurgeheimen op, maar beseft ook steeds meer hoe kwetsbaar hij in deze omgeving is. Dus nooit met de wind meelopen, anders pikken dieren je geur op. Gun een olifant steevast de ruimte. Als een hele kudde springbokken één kant opkijkt, zou daar best eens een leeuw op de loer kunnen liggen. Stuit je te voet onverhoeds op deze roofkat, keer hem dan nooit de rug toe en blijf stokstijf staan. Zelfs een brancieschopper doet het dan in zijn broek.

„Houd ondertussen je wijsvinger aan de trekker”, doceert Jan Wessels. Om een dier met één schot te vellen, is het handig om te weten waar je hem moet raken. Wessels wijst op een foto van een buffel met een stok de vitale delen aan. Hart of hersenen. „Wacht tot hij dichtbij is. Mis hem niet, want dan heb je een groot probleem!” Of dat gaat lukken? Vijftig meter verder staat een schietschijf. De ‘buffel’ krijgt een joekel van een kogel voor de kiezen, de schutter een enorme terugslag.

Afgezien van die paar gifslangen is Kololo veilig. Hoewel, af en toe springt een luipaard over het hoge schrikdraad. De gedachte dat het dunne tentdoek de lenige vleeseter moet tegenhouden, stelt niet helemaal gerust. Met een zaklamp onder het kussen probeert de kersverse ranger te slapen. Heel in de verte klinkt gebrul. Je begrijpt nu waarom mensen enkele bladzijden uit hun volle agenda scheuren. Om dit te beleven.

De (Engelstalige) rangercursus in het Kololo Game Reserve duurt twaalf dagen en kost 995 euro per persoon. Dat is inclusief accommodatie (safari-tent met sanitair), maaltijden, diverse excursies en luchthaventransfers, exclusief dranken (m.u.v. koffie/thee) en vliegtickets. Men kan ook als toerist in het park verblijven. De prijzen voor een overnachting in een chalet zijn vanaf 105 euro per persoon per nacht, inclusief maaltijden, exclusief dranken (m.u.v. koffie/thee), excursies buiten het park, luchthaventransfers en vliegtickets. Het boekingskantoor kan desgewenst de vluchten en het vervoer van en naar Johannesburg regelen. Meer informatie: www.kololo.nl en 0182-546527. Toeristische informatie over Zuid-Afrika: www.southafrica.net en 0900-2020433.

▣ refdag.nl/reizen2008.

NAASTENLIEFDE IN ELIM

Elim. Een mooiere naam had dr. Georges Liengme niet kunnen kiezen. De Zwitserse zendingsarts besloot in 1897 bij een kruispunt van wegen een hospitaal te bouwen. „Er waren geen ziekenhuizen in deze streek, laat staan scholen en kerken”, vertelt Michel Girardin. „Mijn overgrootvader zag de potentie van de locatie, vlak bij de grens. Elke maand passeren een half miljoen mensen deze plek.”

Iedereen, blank én zwart, was welkom in de zendingsbarak. Dat hier de eerste zwarte verpleegsters van Zuid-Afrika zijn opgeleid, was een unicum. Dr. Liengme was in meer opzichten apart. Zo paste de arts hypnose toe om patiënten bij operaties te verdoven. Het ziekenhuis geniet nu internationale faam vanwege de behandeling van oogaandoeningen.

Naastenliefde zit Liengmes nazaten in de genen, al geeft Girardin het begrip delen op een andere manier gestalte. Hij is eigenaar van Shiluvuri Lakeside Lodge, of liever voor een deel, want in 1995 gaf Michel de zwarte familie Tlakula medezeggenschap over dit vakantievverblijf bij het stadje Louis Trichardt. „In Limpopo bevinden zich nogal wat luxe toeristische accommodaties, maar de omliggende sloppenwijken hebben daar nauwelijks profijt van”, vertelt hij op het terras met uitzicht op de Albasinidam. „Hun gasten komen dichterbij een leeuw dan in de buurt van de lokale bevolking.” Shiluvuri Lakeside Lodge moedigt juist

aan het leven van alledag in Elim zelf te ervaren. Voor sommigen is dat een cultuurschok, weet Daniël Khosa. Hij gidst al tien jaar in zijn geboortedorp, waar bewoners met een creatieve vasthoudendheid het hoofd boven water houden. Ze wonen met een half (of heel) dozijn familieleden in leemhutten of schamele “shacks” en zijn bezig met potten bakken, beelden snijden, kralen rijgen of... niets doen. De ontvangst is overal even hartelijk. Dat maakt het voor de gast moeilijk een geroosterde mopanelarf af te slaan. Maar de tweede smaakt al lekkerder.

Mbhazima Jackson is een van de tientallen kunstenaars die in dit labyrint van hobbelige stofpaden actief zijn. De bejaarde man begroet zijn eerste bezoekers van vandaag met een luid “halleluja” (hij is tenslotte ook dominee), vertelt trots dat hij twaalf baby’s op de wereld heeft gezet en probeert een houten beeld te verpaten. Veel te groot voor de koffier.

In het township valt de tijd door een andere zandloper en lijkt het leven niet in een stroomversnelling te komen. „Hier kost het leven moeite, ook al hoef je er niet voor te werken”, zegt Michel Girardin, onder een wilde vijgenboom genietend van de ondergaande zon. „De dorpeelingen waarderen het als toeristen ook voor hen de tijd nemen.”

Meer informatie over Shiluvuri Lakeside Lodge en de kunstenaarsroute in Elim: www.shiluvuri.com.

■ Pottenbakster.

KRUGER TE VOET

De groep vormt een zwijgende lijn achter Johan Malan. Dan gaat alles in een flits. Struiken bewegen, de ranger komt zijn vinger om de trekker van een .375. Seconden later maken vijf hyena’s zich uit de voeten.

Een “bushwalk” bij het krieken van de dag is de mooiste manier om het Kruger National Park te ontdekken. Weg van de drukbereden “teerpaai”, die de belangrijkste toeristische trekpleister van Zuid-Afrika zo toegankelijk maken. Nogal wat Nederlanders kiezen Sefapane Lodge dan als uitvalsbasis. Het vakantiecomplex ligt in Phalaborwa, pakweg 1000 meter van een van de negen “gates”.

Gasten verblijven in een Afrikaanse rondavel of kiezen voor een veel ruimer chalet, voorzien van alle gemakken.

Prettig is dat de lodge allerlei safari’s en excursies regelt, onder begeleiding van ervaren gidsen. Bijvoorbeeld een cruise op de Olifantsrivier. Als Willie van de Walt eindelijk de buitenboordmotor aan de praat heeft, glijdt een krakkemikkig dubbeldeksbootje met de stroom mee. In het loodgrijze water wachten enorme krokodillen stiekem hun kans af. Verderop houden nijlpaarden net de neusgaten boven water. Naarmate de boot dichterbij komt, beginnen de dikblinden luidruchtiger te snuiven. „Ze bijten in een kano of het een gebakje is”, waarschuwt de schipper. Ook op het land kan een hippo voor hachelijke momenten zorgen. Zo’n

levende tank haalt 50 kilometer per uur. „Sommige lieden hebben de illusie dat ze opzij kunnen springen. Het is de nummer één mensendoder van Afrika.”

Op de oever staat nog zo’n levensgevaarlijke jongen. Een eenzame buf-felstier, die nauwelijks een reden nodig heeft om iemand op de horens te nemen.

Na zonsondergang heeft Sefapane Lodge in het park een “bushbraai” op het programma staan. Gewapende rangers houden ongenode gasten buiten de kraal, want de geur van lamskoteletjes blijft soms onweerstaanbaar. Hoe groot is de kans om zelf een maal te worden? Zo’n vraag is geen flauwekul. Pootafdrukken van een leeuw zetten in ieder geval alle zintuigen op scherp.

Te voet is het contact met de natuur intenser. Schuimklodders speeksel op geknakte stengels vertellen dat een beest met een brede bek net een hap heeft genomen. „De buffel is dichtbij”, fluistert Johan Malan. „Heel dichtbij.” Subtiële handbewegingen. Iedereen staat stokstijf.

Dan baant een grijze schim zich een weg door de dichte bosschages. De vrijgezel kiest woest het hazenpad. Zelfs Malan haalt opgelucht adem.

Meer informatie over Sefapane Lodge: www.sefapane.co.za; over Kruger National Park: www.krugerpark.co.za en www.sanparks.org/parks/kruger.

■ Sporenonderzoek.

■ Kololo Game Reserve is een ecovriendelijk pareltje in Limpopo.